



**Intervenció d'Eduard Vallory, director d'Escola Nova 21,
en l'acte de finalització (4 de desembre de 2019)**

“L'escola que deixa perdre un infant no és digna d'anomenar-se escola”. Aquesta afirmació, que van fer fa mig segle els alumnes de l'escola de Barbiana a la *Carta a una mestra*, segueix plenament vigent. “L'escola que deixa perdre un infant no és digna d'anomenar-se escola”.

Ens recorda, avui que finalitzem aquest recorregut de tres anys, allò que és essencial i que estableix la LEC: que tot infant té dret a rebre una educació integral orientada al seu ple desenvolupament.

[1. Educació de qualitat i canvi de paradigma]

Però com diu la directora executiva d'UNICEF, la infància està canviant ràpidament. “Els nens i nenes d'avui s'enfronten a una nova sèrie de desafiaments que eren inimaginables fa tot just una generació. El nostre clima està canviant més enllà de tot el que es pot reconèixer; la desigualtat s'està accentuant; la tecnologia està transformant la manera com percebem el món; i estan migrant més famílies que mai abans. La infància està canviant, i nosaltres també ho hem de fer”.

Per això, l'Agenda 2030 de Nacions Unides, concretada en els 17 objectius de desenvolupament sostenible, reclama un canvi de paradigma educatiu. De fet, l'objectiu 4 és “Garantir una educació de qualitat, inclusiva i equitativa, i promoure oportunitats d'aprenentatge al llarg de la vida per a tothom”. I voldria desgranar els elements d'aquest objectiu, que són els que han fonamentat la visió d'Escola Nova 21.

El primer element, sobre el que s'articula tota la resta, és ***educació de qualitat***.

Avui, els infants necessiten una educació que generi aprenentatges més complexos que aquells que es poden transmetre a través de la informació. Ho estableix la Declaració d'Incheon: l'*educació de qualitat* ha d'afavorir la creativitat i el coneixement, ha de generar competències analítiques i de resolució de problemes, i desenvolupar les que ens *capaciten per dur vides saludables i plenes, prendre decisions informades*, i respondre als reptes locals i globals.

Per assolir aquesta educació de qualitat cal, com diu la UNESCO, canviar el paradigma de com s'ensenya i com s'aprèn. No es tracta doncs d'un canvi de terminologia; no és una millora per memoritzar més obres d'història de l'art a selectivitat; no és innovació per fer les fitxes de sempre en *tablets*.

És un *canvi de paradigma*. És passar de saber recopilar i retenir informació a ser competents per accedir-hi, processar-la críticament, connectar-la, i construir coneixement al llarg de la vida.

Per això, l'aprenentatge competencial és més profund que la simple transmissió de coneixement. Concebre les competències com a continguts d'aprenentatge és fer el que Rosa Sensat, Pere Vergés o Josep Estalella ja desitjaven per als seus infants: que els nois i noies puguin fer un *ús competent* dels coneixements que adquireixen —és a dir: de les informacions, conceptes, habilitats, actituds i valors. Això inclou els no instrumentals: volem que a més de saber llegir i definir *bellesa, bondat, empatia o justícia*, tinguin comprensió lectora, adoptin l'hàbit de llegir, apreciïn la bellesa, facin el bé, sentin empatia i actuïn enfront la injustícia.

Una educació de qualitat que generi aquests aprenentatges ha de partir del coneixement sobre com aprenem els humans, que ens diu que hi ha d'haver implicació emocional, que han de ser significatius, vinculats a la realitat, i capacitadors de futurs aprenentatges al llarg de la vida. I ens diu que si fem de la memorització l'exercici principal d'aprenentatge, es fomenta la retenció a curt termini i es desincentiva el pensament crític i la creativitat.

És des d'aquesta comprensió de quina és l'educació de qualitat a la que hem d'aspirar que s'han d'articular els altres elements de l'objectiu d'educació de qualitat per a la pròxima dècada:

Garantir vol dir que no hi pot haver cap barrera d'*accés* a aquesta educació obligatòria de qualitat per a cap infant: ha de ser veritablement gratuïta. I per això, s'ha de complir el compromís d'incrementar el pressupost d'educació, revisar el model de concerts, i assegurar, com en la sanitat pública, que l'*accés* a una educació de qualitat no depengui de la capacitat adquisitiva d'una família.

Inclusiva vol dir que cap infant ha de quedar exclòs d'aquesta educació de qualitat per cap motiu. I per això, parteix de l'educabilitat de tots els infants i de la convicció que tots ells poden progressar, siguin quines siguin les dificultats derivades de condicionants socials, culturals, psíquics, mentals, o físics. Escola inclusiva i *orientadora*: una escola on tot nen i nena sigui acompanyat en la construcció del seu projecte de vida, on no es permeti la separació per nivells, on es lluiti a totes contra l'abandonament escolar prematur del que som líders a Europa.

Equitativa vol dir que aquesta educació de qualitat ha de ser equivalent en tota escola, en tot institut, sense excepció. Vol dir que cal actualitzar-los tots, acompanyant els professionals en el canvi de paradigma educatiu. I vol dir fer-ho amb més energia, compromís i recursos a les escoles d'entorns més necessitats. Vol dir lluitar contra la segregació i l'estigmatització.

Al llarg de la vida implica que el coneixement que necessitem no s'adquireix una vegada i prou, sinó que s'ha de poder construir permanentment: explorant, investigant, i experimentant, és a dir, *aprenent a aprendre*; i aprenent a *estimar* l'aprendre, des d'un entorn 360° d'espais i oportunitats d'aprenentatge que van més enllà de l'educació formal.

Finalment, ***Per a tothom*** és entendre l'educació com un bé comú, és a dir, que si la nena que no coneixem no té una educació de qualitat, en sortim perjudicats també tots i cadascun de nosaltres. Per això, l'educació no pot ser un espai de competició, sinó de cooperació: perquè garantir una educació de qualitat per a tothom és una necessitat col·lectiva, no un luxe.

[2. No hem superat la fase de transformació]

Aquest objectiu d'educació de qualitat que ens marca l'Agenda 2030 enllaça amb els anhels de l'escola somniada per tantes educadores i educadors al llarg del darrer segle i mig. Perquè el somni de l'educació que neix del respecte i la confiança en els infants, i de la voluntat d'acompanyar-los formant persones lliures i societats responsables, és un somni universal.

Però avui, aquest somni esdevé una necessitat peremptòria. El juliol, al High Level Political Forum de Nacions Unides, la directora d'Educació de la UNESCO ens alertava: "Tot el món ha de prendre consciència de la gravetat de la crisi global d'aprenentatge. Cal un canvi de paradigma en la nostra manera d'ensenyar i d'aprendre. I això implica transformar l'educació, implica innovació, i implica donar suport als docents".

Es referia a que escolaritzar tots els infants ja no és suficient: ens cal garantir que adquireixin aprenentatges rellevants i amb sentit, per a ells i pel conjunt de la societat, en el context històric que vivim. Ens cal actualitzar l'escola.

Potser hi ha qui vol creure que a casa nostra ja hem superat la fase de transformació i innovació en educació. Però això no és així.

No la vam superar fa cent anys, quan la Mancomunitat creava escoles d'estiu per actualitzar els mestres. I per això encara avui mirem amb admiració aquella Escola del Bosc, la del Mar o l'Institut-escola. Perquè aquelles experiències avançades aleshores, i que també ho serien avui, segueixen sent excepcions en un sistema massa ancorat al paradigma antic.

No vam superar la fase de transformació fa trenta anys, amb la LOGSE, potser perquè es va aplicar per via normativa sense capacitar el professorat per al nou marc de l'aprenentatge competencial. I si bé va donar ales a mestres renovadors, per a molts altres que no se'n van sentir participants només va ser un canvi de terminologia junt amb recels i incomprensió.

I tampoc ja no estem a l'època de la LOGSE. Poc després que s'aproves, naixia internet amb el primer servidor web experimental. Avui, internet té 4.500 milions d'usuaris a tot el món, més de la meitat de la població del planeta. I l'exponencialitat de la transformació digital no té aturador. Quan els algorismes filtren la informació a la que accedim, l'automatització amenaça el món del treball tal com el coneixem, i l'R+D+i esdevé la clau del progrés en tots els àmbits, ¿podem pensar que l'educació ha superat la fase de transformació i innovació?

I no tan sols això. Ens recorda el secretari general de Nacions Unides que davant la crisi climàtica i els reptes globals, hem de tractar els joves com a poderosos agents de canvi, i capacitar-los per a què efectivament ho siguin. No volem una escola on els adolescents aprenguin a conformar-se amb les xifres d'assassinades per violència de gènere, o amb les de persones mortes a la Mediterrània davant la nostra inacció. No volem una escola on sàpiguen definir què és l'escalfament global però no sàpiguen com contribuir a aturar-lo. Volem una escola que els faci agents de canvi.

[3. Escola Nova 21]

Haver canviat doncs la terminologia no comporta haver canviat el paradigma educatiu. I cal canviar-lo. Tal com deien els informes Faure i Delors de la UNESCO. Tal com deia el 2005 la Declaració "Per una nova educació pública" de Rosa Sensat. Tal com diu l'Agenda 2030 de Nacions Unides. Però hem d'aprendre dels errors de fa trenta anys, quan enlloc de confiar en el professorat i capacitar-lo, se li va comunicar per norma una visió tecnocràtica de les competències. El canvi de paradigma no es pot prescriure, perquè depèn plenament dels mestres.

En absència d'un model de com generar aprenentatge, molts docents, a l'escola i a la universitat, copien l'únic que coneixen: el que van viure quan eren alumnes. Per això, ens cal una nova referència compartida. Amb aquesta idea, vam aplegar un conjunt divers d'escoles i instituts amb pràctiques educatives avançades per posar en marxa Escola Nova 21. I vam voler que reforcés les tantíssimes persones i institucions que treballaven en la mateixa direcció: per això, les institucions promotores ho vam llançar acompanyats dels moviments de renovació pedagògica i d'associacions de famílies.

Potser haurà de passar un quant temps per prendre consciència del que ha significat l'enorme mobilització de docents i famílies aquests tres anys, per tal que el canvi de paradigma educatiu deixi de ser una idea i esdevingui una realitat. No podem estar

segurs de si se sabrà aprofitar aquesta embranzida. Del que n'estem és que els centenars d'escoles i instituts que han participat o que s'han sentit identificats, els milers i milers de docents joves i grans, inclosos els futurs docents, i de famílies de tota mena, s'han fet seu l'horitzó de canvi educatiu. I ja no els alimentaran molles.

La força d'Escola Nova 21 ha estat precisament partir d'un propòsit compartit, de l'horitzó de qualitat que tot infant hauria de trobar en qualsevol escola. I el motor ha estat el coneixement que ja hi ha entre els milers de docents, i en tantíssimes escoles, fonamentat en nombroses evidències acadèmiques que demanen ser posades a la pràctica. Impregnant la cultura de cada escola de la visió compartida.

Per això, també, ha estat clau la cultura col·laborativa d'aprenentatge entre iguals. Molts docents i escoles han passat de no haver entrat mai a una altra aula o a una altra escola, a treballar conjuntament per l'horitzó compartit. Aquesta és l'autonomia que neix de la interdependència.

A la valoració ja s'ha explicat què hem fet aquests tres anys, en l'orientació al canvi des de les xarxes, i en el canvi intensiu de la mostra. I com això ha tingut la referència dels 18 criteris de qualitat per a tot centre articulats a través de la Rúbrica de canvi educatiu. Però en destaquen dos aprenentatges fonamentals.

El primer, que si es vol generar un canvi de paradigma a gran escala, s'ha d'organitzar. El treball amb els centres de la Mostra i a les xarxes ha demostrat que és possible. Ara, per generalitzar-ho, cal una política pública que reculli les sistemàtiques que han funcionat i les millori, i alineï inspeccions, serveis educatius i tot el que tingui a l'abast, per arribar al conjunt del sistema.

El segon aprenentatge és que perquè la transformació educativa es doni, no n'hi ha prou amb lleis i decrets ni amb requeriments burocràtics. Cal, abans que res, que els professionals es facin seu un horitzó compartit de canvi. Que l'objectiu es percebi com a rellevant i amb sentit. I que tothom cooperi amb l'objectiu comú. Aleshores, s'hi han d'afegir els procediments, l'acompanyament, les eines, la formació vivencial, els recursos. Però ha de començar per l'ànima.

[4. Agraïments i reconeixement]

Escola Nova 21 ha existit perquè s'ha concebut a espatlles de gegants, i és important recordar-ho. Els gegants de l'Escola Nova de fa més d'un segle, dones i homes que, sense els coneixements que ens dona la neurociència avui, només amb l'observació, van entendre ja aleshores la necessitat de canviar el paradigma educatiu, i van demostrar que era possible. Montessori i Dewey, Homs i Ferrer i Guàrdia, Giner i De Maeztu. I tots els qui després van mantenir la flama, els anys 60, en la transició, i fins avui.

L'ànima d'Escola Nova 21 han estat les escoles impulsores. Escoles que avui fan la funció d'aquelles referents històriques, de l'educació possible, i que ens permeten que a més d'admirar el passat, somniem el futur. Escoles i professionals que, amb generositat i humilitat, han volgut compartir, mostrar-se i també aprendre, en una iniciativa que els ha multiplicat la feina. Per a ells el nostre primer agraïment.

Un agraïment també a les escoles i docents de la mostra representativa, que han treballat de valent aquests tres anys per contribuir a testar un protocol de canvi que s'ha mostrat exitós. No canviarem 3.000 escoles amb només 30 centres de referència. Cal que n'hi hagi molts més per fonamentar processos de canvi més amplis que ens permetin arribar a l'equivalència en qualitat.

Volem agrair a totes les persones i institucions que han fet possible l'orientació per al canvi a les xarxes. Els centres que van incorporar-s'hi; els molts ajuntaments que, amb la Diputació de Barcelona, han coordinat xarxes; el Consorci d'Educació de Barcelona, que ha fet seu l'horitzó comú amb el programa Xarxes per al canvi; i el propi Departament d'Educació, que ha coordinat les xarxes de les altres demarcacions, ha donat suport a la mostra i a la seva avaluació i ha validat la Rúbrica de canvi educatiu.

També volem agrair moltes crítiques que han fet que haguem estat més alerta i que l'enfocament d'Escola Nova 21 hagi estat millor.

Alerta que el canvi educatiu no creï més desigualtats ni es contraposi al treball per l'escola inclusiva i l'equitat, sinó que el reforci.

Alerta davant els enfocaments utilitaristes dels aprenentatges, el consumisme pedagògic i la innovació estètica, que van en detriment de l'educació integral i profunda.

Alerta davant la tendència mercantilista que pensa que les escoles han de competir per buscar clients, antítesi de l'educació com a bé comú.

Per tot això, volem agrair les tantíssimes persones que, se sentin o no identificades amb Escola Nova 21, han treballat i treballen perquè aquesta educació de qualitat arribi de veritat a tots i cadascun dels infants. Des de la discreció de l'aula, des de projectes de centre, des d'associacions i moviments, des d'universitats, fundacions i administracions públiques.

[5. Reptes de futur]

De fet, quan vam posar en marxa Escola Nova 21, algú va dir: "Els canvis en educació són lents". I en efecte, ho són si fem com Penélope: teixim de dia i desteixim de nit. Si no tenim clar l'estàndard de qualitat, esdevindrem Sísif.

Perquè el nostre sistema té el potencial i els professionals per assolir una educació de qualitat per a tothom. Però no pot ser que escoles amb projectes educatius de qualitat, inclusivament i orientadors, pateixin involucions cap a models selectius; o bé hagin de barallar-se amb inspeccions que no s'han posat al dia. No pot ser que no es valori la qualitat d'un projecte educatiu quan es decideix si una escola es tanca o no. No pot ser que tribunals d'oposicions penalitzin aproximacions pedagògiques avançades. No pot ser que no es posi al dia tota la selectivitat. No pot ser que experiències exitoses en formació competencial del professorat, com la que han fet UVic i UOC, quedin en suspens.

La directora de l'International Bureau of Education de la UNESCO ho alertava recentment: "Els governs no poden seguir dient que necessiten 30 anys per reformar l'educació. Ja no tenim tant de temps. Els sistemes educatius han de ser ells mateixos aprenents al llarg de la vida".

Des que el 2015 es va aprovar la Declaració d'Incheon i es va articular l'aliança Escola Nova 21, hi ha hagut quatre consellers d'Educació i una etapa amb la Generalitat intervinguda, i presons injustes i exilis. En aquest temps hem interactuat amb molts equips i responsables convençuts de la necessitat d'aquest canvi de paradigma, d'aquesta posada al dia. Però també hem conegut la força de la inèrcia per només millorar parcialment el paradigma heretat. Una forta inèrcia dels sistemes educatius d'arreu.

Per això, l'objectiu que el 2030 totes les nostres escoles i instituts hagin canviat de paradigma educatiu és alhora ambiciós i imprescindible. Ho deien fa un any alcaldesses de totes les formacions polítiques al Departament d'Educació. I aquest repte per als pròxims deu anys no pot ser responsabilitat d'un únic govern.

Així, volem interpel·lar tant al Govern, com a les diverses forces polítiques representades al Parlament i a les administracions locals, per establir una acció per a la pròxima dècada que es comprometi a treballar de manera conjunta per garantir una educació de qualitat per a tothom. Un pla per actualitzar el sistema educatiu, que comprometi tots els governs que hi hagi des d'ara fins el 2030 a fer possible aquest canvi de paradigma educatiu. Un pla que es creï i desenvolupi cooperativament amb els docents i els centres dotant-los de suport, formació, recursos, autonomia i corresponsabilitat, prioritzant aquells d'entorns més necessitats, i des d'un treball interinstitucional de les diverses administracions públiques, arrelat a cada municipi.

* * *

Amigues, amics, avui finalitzem aquesta aventura fascinant que ha estat Escola Nova 21. Fa mig segle, la nau Apol·lo 11 va posar per primer cop una persona a la superfície de la lluna. Però va necessitar un coet llançador, el Saturn V, per donar-li l'impuls necessari. Escola Nova 21 ha estat com aquell coet, que queda enrere quan la nau ja està en òrbita.

El que està en òrbita ara és l'anhel irrenunciable perquè tot infant, a tota escola, pugui gaudir d'experiències d'aprenentatge rellevants i amb sentit, que li permetin dur una vida digna i plena i contribuir positivament a la societat.

Una vida digna i plena. Els alumnes de Barbiana deien que “L'escola només té un problema: els nois i noies que perd”. I Daniel Pennac, al seu *Mal d'escola*, afegeix que un adolescent instal·lat en la convicció de la seva nul·litat, és una víctima.

Igual que Pennac, jo també vaig estar a punt d'abandonar els estudis després d'anys d'inútils repeticions; i vaig tenir la sort de trobar docents que em van rescatar. Però no tothom la té, aquesta sort. I molt menys encara, els infants i adolescents d'entorns desfavorits.

L'educació parla de cultura i d'intel·ligències, parla d'autosuperació i de fronteres del coneixement. Però ha de parlar alhora dels nois i noies que perd i entendre que qualitat i equitat han de ser indestruïbles.

Si algun llegat ha de deixar aquesta aliança que avui finalitza, que sigui aquest: és possible fer que les escoles siguin equivalents en qualitat. És possible posar a l'abast de tot infant i adolescent una educació de qualitat que estigui a l'alçada dels desafiaments del segle 21. És possible i és imprescindible.

Moltes gràcies.